Universiteti “Aleksandër Moisiu,Durrës”

Fakulteti i Biznesit

Depatamenti: Financë-Kontabilitet

KONKURS MBI PUNËT KËRKIMORE

JSTOR

Fusha e aplikimit: Sipërmarrje dhe Ekonomi

“Investimet e huaja direkte (IHD-të) - nxitësi i rritjes së ekonomisë.

Rast studimi: Shqipëria”

Punoi: Arta Demerxhiu

Programi i studimit: Bankë-Financë

Viti: tretë (Bachelor)

Tiranë 2021

Abstrakt

Investimet e Huaja Direkte kanë qenë objekt studimi në shumë punime akademike dhe objekt diskutimi në debatin publik dhe kjo për faktin që investimet e huaja direkte luajnë një rol pozitiv në rritjen ekonomike të vendit.

Tërheqja e investimeve të huaja direkte (IHD) është një nga strategjitë më të rëndësishme për vendet në zhvillim për të rritur formimin e kapitalit në mënyrë që të gjenerojë një shumë më të lartë të GDP-së. IHD-të sjellin kapitalin e nevojshëm, rritin produktivitetin e ekonomisë nëpërmjet transferimit të njohurive dhe teknologjisë, ndikojnë në hapjen e tregjeve të reja për tregti, rritin konkurrencën ekonomike, ndikojnë në reduktimin e deficitit të llogarive korrente, rrisin punësimin dhe mbi të gjitha ndikojnë në mirëqenien e popullsisë. Shqiperia ka potencial të madh për tu bërë vend i pëlqyer për investime të huaja direkte si dhe të tërheqë kapital, informacione dhe teknologji. Duke qenë se Shqipëria është një vend me një ekonomi të vogël dhe në zhvillim, investimet e huaja kanë një rëndësi të madhe përsa i përket kontributit që japin në prodhim, punësim dhe rritje të nivelit të jetesës pasi IHD-të janë një prej nxitësve themelorë të rritjes ekonomike. Investimet e huaja direkte konsiderohen si forca shtytëse që nxit jo vetëm zhvillimin e brendshëm ekonomik të Shqipërisë, por gjithashtu si një forcë që do të shtyjë këtë vend me pranë intergrimit në Bashkimin Evropian.

Qëllimi i këtij studimi është të tregojë në aspektin teorik lidhjen e IHD-ve me rritjen ekonomike të një vendi, përqasjen e Shqipërisë ndaj IHD-vë, parë kjo në aspektin ekonomik, ligjor e social, të shpjegojë faktorët e ndryshëm që përcaktojnë "sjelljen" e IHD-ve në Shqipëri.

Fjale kyce: IHD, investim, rritje ekonomike, investitorë të huaj, risi teknologjike etj

Hyrje

Investimet e Huaja Direkte (IHD) sipas OECD (2008) përkufizohet si një kategori e investimeve ndërkufitar të bërë nga një banor i një ekonomie (investuesi direkt) me qëllim krijimin e një ndërmarrje me interes të qëndrueshëm (ndërmarrje e investimit direkt) që është vendosur në një ekonomi tjetër nga ajo e investitorit direkt. Motivimi i investitorit direkt është një marrëdhënie afatgjatë strategjike me ndërmarrjen e investimit direkt për të siguruar një shkallë të konsiderueshme të ndikimit nga investitori direkt në menaxhimin e ndërmarrjes investimit direkt.

Roli i IHD-ve luan nje rol pozitiv ne zhvillimin e ekonomisë së një vendi. Investimet e huaja direkte janë të rëndësishme për rolin e tij në transferimin e njohurive, teknologjisë, sjelljen e vendeve të punës, aftësitë menaxheriale dhe rritjen e produktivitetit të vendeve në zhvillim (Asiedu, 2002; Reiter dhe Steensma, 20103; Borensztein et al., 1998, De Gregorio, 1992).

Të përkufizuar si "një investim nga një ndërmarrje me qendër në një ekonomi (investitori direkt) i cili tregon një interes të qëndrueshëm në ndërmarrjet që veprojnë jashtë ekonomisë të investitorit"(OECD, 2008), (IMF, 1993), investimet e huaja direkte (IHD) kanë njohur trend rritës të vazhdueshëm gjatë viteve të fundit. IHD janë rritur me një normë jashtëzakonshme që nga fillimi i viteve 1980 dhe për këtë tregu botëror është bërë më konkurrues. Vendet në zhvillim janë bërë destinacione tërheqëse për investime pasi i ofrojnë investitorëve një shumëllojshmëri asetesh të krijuara. IHD janë një drejtues i rëndësishëm i rritjes ekonomike dhe prosperitetit. Kjo ndihmon në krijimin e vende të rejat të punës, lehtëson transferimin e teknologjisë, dhe është një burim i rëndësishëm kapitali për vendet në zhvillim. IHD janë një burim i rëndësishëm i financimit të jashtëm privat për vendet në zhvillim. Ato janë të ndryshme nga llojet e tjera të flukseve të kapitalit të jashtëm privat që janë motivuar kryesisht nga perspektivat afatgjata të investitorëve për të bërë fitime në aktivitetet prodhuese që ata kontrollojnë drejtpërdrejt.

Investimet e huaja direkte (IHD)

Investimet e huaja direkte (IHD) pasqyrojnë objektivin e krijimit të një interesi të qëndrueshëm nga një ndërmarrje rezidente në një ekonomi (investitor direkt) në një ndërmarrje (ndërmarrje investimesh direkte) që është rezidente në një ekonomi të ndryshme nga ajo e investitorit të drejtpërdrejtë ... ose pronësia indirekte e 10% ose më shumë të fuqisë votuese të një ndërmarrje rezidente në një ekonomi nga një investitor rezident në një ekonomi tjetër është dëshmi e një marrëdhënieje të tillë. Siç shpjegon përkufizimi i OECD-së, "interesi i qëndrueshëm nënkupton ekzistencën e një marrëdhënieje afatgjatë midis investitorit të drejtpërdrejtë dhe ndërmarrjes së investuar direkt dhe një shkallë të konsiderueshme ndikimi në menaxhimin e ndërmarrjes".Investimet direkte përfshijnë transaksionin fillestar duke krijuar kështu një marrdhënie mes investitorit, ndërmarrjes dhe të gjithë kapitalit pasues dhe në mes të filialeve qofshin ato të inkorpuruara apo jo.

Tre kontributet kryesore të IHD-ve në një vend pritës janë:

- kapitali financiar i investuar nga firmat e huaja;
- aksesin e tregut të eksportit të siguruar prej tyre;
- zhvillimi më i shpejtë i teknologjisë në atë që pritet të ndodhë përmes transferimit të teknologjisë si pjesë e paketës së IHD-ve.
- Secila prej këtyre besohet se ndihmon pritësin në vend për të arritur një rritje më të shpejtë industriale nga sa është e mundur ndryshe, dhe kështu, kontribuon në rritjen dhe zhvillimin ekonomik të vendit pritës.

IHD-të klasifikohen në horizontale, vertikale dhe konglomerat. (Caves, 1971), për nga përspektiva e investitorit.

1. IHD -të vertikale. VFDI bazohen në premisën se kostot e tregtisë janë mjaft të ulëta për të mos kompensuar plotësisht avantazhin krahasues të mallrave në produktet e prodhuara në vendin pritës dhe se ka mjaft ndryshime në paga në të dy vendet që ka kuptim të fragmentohet prodhimi.
2. IHD -të horizontale. Ndryshe nga VFDI -të, HFDI bazohet në premisën se kostot e tregtisë janë më të larta se ato që gjenerojnë VFDI, duke i dhënë arsye MNES -it të eksplorojë tregjet e huaja përmes IHD -ve dhe jo tregtisë.
3. IHD-te konglomerat. Janë një përzierje e investimeve horiontale (HFDI) dhe vertikale (HFDI) e përfshijnë edhe investimin në një industri të një natyre tjetër në vendin pritës.

Investimet e huaja direkte (IHD) janë investimi afatgjatë i subjekteve nga një vend në subjektet e vendosura në një vend tjetër: në vendin 'pritës'. Literatura dokumenton se IHD-të janë mjeti kryesor për transferimin e kapitalit privat, i cili rezulton në flukse kapitali dhe efekte të produktivitetit të jashtëm- rezultatet ekonomike në vendin pritës që nuk lindin drejtpërdrejt nga transaksionet ndërmjet investitorit të huaj dhe subjektit pritës.

Në ditët e sotme IHD-të janë faktori kryesorë për rritje ekonomike të një vendi si dhe zgjerimin dhe hapjen e vendeve të reja për punësim. Përveç tjerash, IHD-të shihen si burimi kryesor i financimeve të jashtme në vendet në zhvillim, pra investimet e huaja direkte (IHD) janë një komponent i rëndësishëm i globalizimit financiar. Investimet e huaja të drejtpërdrejta përveç që rrisin formacionin e kapitalit fiks ato ndihmojnë edhe në bilancin e pagesave. IHD ka potencialin për të gjeneruar punësim, rritje të prodhueshmërisë, aftësi transferuese dhe teknologji të re, rritjen e eksporteve, si dhe kontribuon në zhvillim afatgjatë ekonomik të vendeve në zhvillim, kjo sipas pikëpamjes së UNCTAD-it.

Shumë vende në zhvillim kanë adoptuar politika që synojnë tërheqjen e më shumë investimeve të huaja direkte (IHD). Premisa e shumë prej këtyre politikave miqësore ndaj IHD-ve ka qenë se investimet e huaja direkte do të rrisnin investimet e kufizuara vendase, do të siguronin kapital

thelbësor dhe në këtë mënyrë do të çonin në rritje ekonomike. Një numër studimesh kanë dokumentuar një marrëdhënie pozitive midis IHD-ve dhe rritjes ekonomike (Borensztein et al., 1998; De Gregorio 1992; Bloomstrom, 1992).

- **Investimet e huaja direkte (IHD) - nxitësi i rritjes në ekonominë shqiptare**

Përparësitë konkurruese të një vendi janë veçanërisht të rëndësishme në fushën e investimeve direkte. Shqipëria ka mundësi domethënëse për të tërhequr investime të huaja direkte. Zakonisht, përdoren stimuj financiarë për investimet e huaja dhe në veçanti nëpërmjet mekanizmit të taksimit. Megjithatë, përvoja ka treguar se stimuj të tillë luajnë një rol të kufizuar në krahasim me faktorët e tjerë, përfshirë kuadrin ligjor; stabiliteti politik dhe makroekonomik; rritja e fuqisë blerëse; niveli i trajnimit të fuqisë punëtore; etj. Këta faktorë janë stimuj jo financiarë- ata janë një alternativë ndaj stimujve të bazuar në taksat- dhe luajnë një rol të rëndësishëm dhe të pakufizuar. Grupi i stimujve të favorshëm përfshin:

1.Qëndër tregtare potenciale botërore

- E pozicionuar strategjikisht duke pasur hyrje në tregjet Evropiane dhe Ballkanike
- E pozicionuar në qendër të udhëkryqeve natyrore të shumicës së korridoreve në Evropë
- Portat hyrëse përfaqësohen nga katër portet: Durrës, Vlorë, Shëngjin dhe Sarandë

2.E orientuar nga tregu

- Ekonomia shqiptare është plotësisht e hapur dhe e karakterizuar nga liberalizimi i plotë i tregut
- Një ndër ekonomitë më elastike të Evropës jug-lindore
- E vetmja ekonomi në rajon që nuk ra në një periudhë reçensioni

3.Miqësore me ambjentin me kosto të përshtatshme

- Përfitimet tatimore dhe stimuj në investimet në sektorët strategjikë

- Sistem online për paraqitjen dhe pagesat e taksave
- Kuadri ligjor i biznesit shqiptar është në përputhje me legjislacionin e BE-së

4.Modeli ONE-STOP-SHOP

- Licensim të shpejtë dhe transparente të biznesit, nga Qendra Kombëtare të Licencimit
- Regjistrimi i biznesit të ri bëhet 24 orë pa kosto.

5.Një shumëllojshmëri zgjedhjesh për investimet

- Mundësi të dobishme të investimeve në partneritetin publik - privat
- Mundësitë të dobishme të investimeve në zonat me stabilitet dhe qëndrueshmëri në sektorët në rritje: Energji e ripërtëritshme, Industria e minierave, Turizëm, Agrobiznes, Transport dhe Logjistikë, Manifakturë, Shërbimet në Teknologjinë e Informacionit dhe të Komunikimit.

6.Korniza ligjore e IHD-ve

- Nuk është i nevojshëm një autorizim paraprak nga ana e qeverisë dhe të gjithë sektorët janë të hapura për investitorët e huaj
- Nuk ka kufizime ose shtrëngime për kompanitë e huaja
- Nuk ka kufizim në pjesën e përqindjes së pjesëmarrjes së huaj në kompanitë - 100% pronësi e huaj është e mundur
- Mbrojtje e veçantë për investitorët e huaj nga shteti shqiptar në konfliktin juridiko-civil

7.Forcë punëtore e kualifikuar dhe shumë kreative

- Aftësi në gjuhë të huaja. (Anglishtja, italishtja dhe greqishtja fliten gjerësisht.)
- Mbi 1.071.948 të rinj, profesionistë të mirë-arsimuar dhe të motivuar
- Përafërsisht 116,292 studentë regjistrohen në vit në të gjitha universitetet

8.Kosto pune tërheqëse

- Një prej pagave më të ulta minimale në rajon 30.000 All

9.Sistemi tatimor i favorshëm

- Sistem i favorshëm tatimi për biznesin e vogël
- Sistemi tatimor shqiptar nuk diskriminon kundër investitorëve të huaj dhe nuk bën asnjë dallim mes investitorëve të huaj dhe vendas

10. Infrastrukturë me shpejtësi në rritje

- Infrastrukturë e re dhe në përmirësim të shpejtë në transport, telekomunikacion dhe energji
- Transport detar i mire zhvilluar dhe me kosto të ulët
- Rrugë transporti të mirë vendosura dhe mekanizëm i shpërnarjes së drejtpërdrejtë në shumicën e vendeve të BE-së

Të gjitha këto janë elementë tërheqës për investitorët e huaj. Si pasojë, vendi ynë do të përfitojë përfitime të mëdha ekonomike nga IHD -të.

- Përvoja ka treguar se investimet e huaja direkte kanë pasur një ndikim të madh në rritjen ekonomike të një vendi. Disa nga këto përfitime janë:

1. Një rritje e potencialit konkurrues midis ndërmarrjeve prodhuese vendase. IHD -të rrisin presionin, duke mundësuar konkurrencë më të fortë midis prodhuesve vendas.

2. Hyrja e teknologjisë së përparuar.

3. Përvoja e aftësive të menaxhimit.

4. Përparimi në njohjen e fushave të ndryshme të prodhimit që rezultojnë nga kontaktet me klientët e huaj.

5. Mundësitë për shfrytëzimin optimal të burimet njerëzore, i cili përfaqëson një burim kryesor për zhvillimin në Shqipëri dhe gjithashtu ndihmon në rritjen e aftësive të tyre profesionale.

- **Ecuria e investimeve të huaja direkte në Shqipëri**

Investimet e huaja në vitin 2020 ishin 933 milionë euro, sipas statistikave të bilancit të pagesave të publikuara nga Banka e Shqipërisë. Në raport me vitin 2019, investimet ranë me 13%.

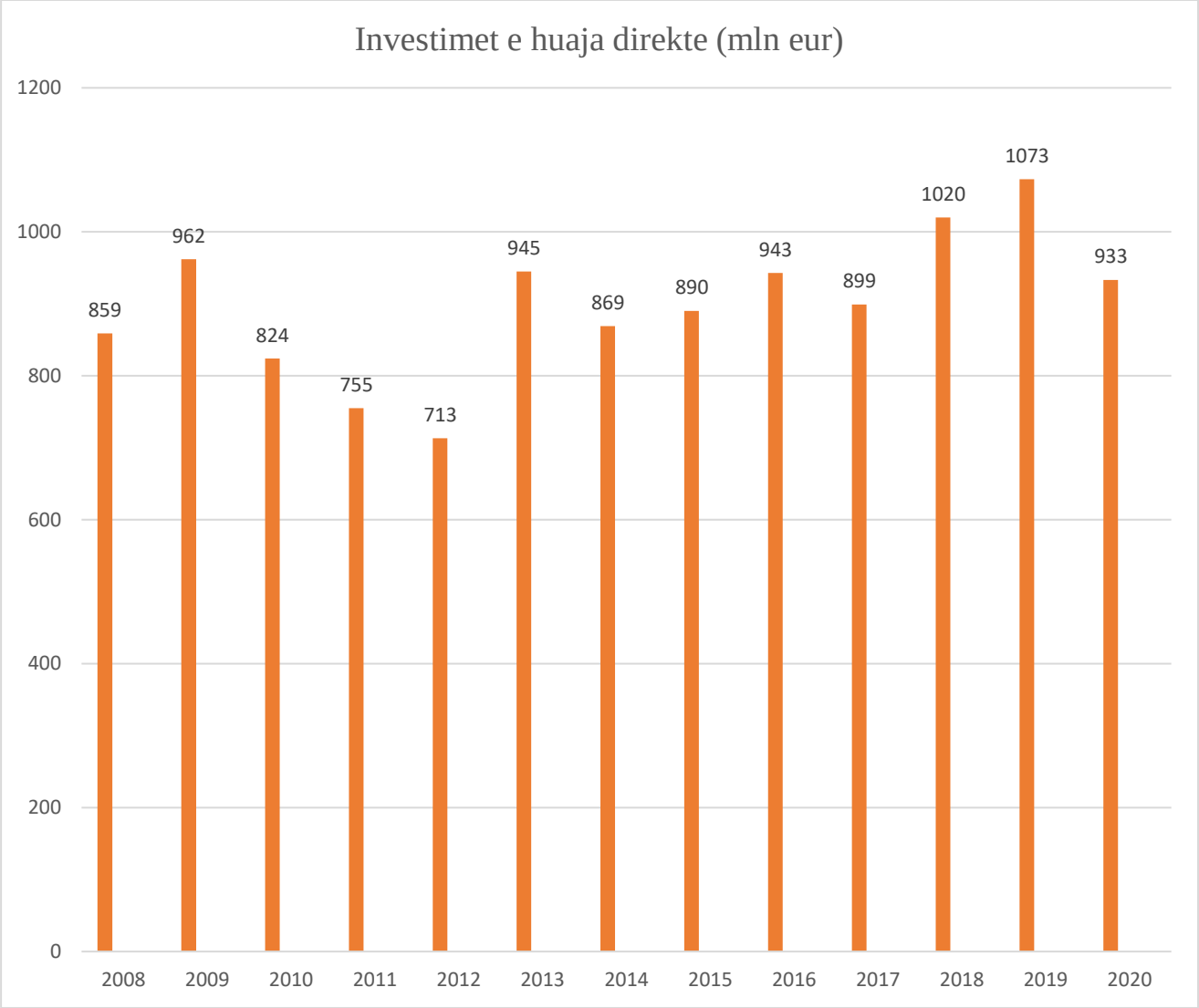

Burimi: BSH

- Teksa 2020-a ishte një vit pandemik, tkurrja gjithsesi mbeti e moderuar dhe më e fortë ishte në tremujorin e parë. Investimet u mbajtën në këmbë sërish nga projekti më i madh në vend, ai i gazsjellësit TAP, që në 2020-n ishte në fazën përfundimtare të tij. Aktiviteti i "Energjia elektrike, gazi, dhe furnizimi me ujë" solli, sipas Bankës së Shqipërisë, 28%

të totalit (260 mln euro). Gjithsesi, në krahasim me një vit më parë, ky zë shënoi një tkurrje prej 22.4%.

- Ecurinë më negative e kishte industria nxjerrëse, investimet e të cilës ranë me 48%, në raport me vitin e mëparshëm, duke zbritur në 134 mln euro. Ky sektor ishte ndër më të goditurit nga kriza pandemike. Bankers Petroleum, i cili shfrytëzon me koncesion fushën naftëmbajtëse të Patos-Marinzës dhe është një ndër investitorët më të mëdhenj të industrisë nxjerrëse u prek nga pandemia në pjesën e parë të 2020-s, duke u detyruar të ndërpresë aktivitetin në prill, për më shumë se një muaj, për herë të parë në histori, teksa nafta zbriti në 20 dollarë për fuçi, konsumi global ra dhe aktiviteti i rafinerive partnere u reduktua në minimum. Si pasojë, planet ambicioze të 'Bankers' për intensifikim të aktivitetit hidrokarbur u ndalën gjatë kësaj periudhe, duke ndikuar negativisht në planet për hapjen e puseve të reja dhe investimeve.
- Kriza ka stepur investimet në aktivitetet e pasurive të paluajtshme, që në 2019-n kishin njohur një rritje të ndjeshme. Ky sektor regjistroi investime prej 82 milionë eurosh, me një rënie prej 26%.
- Rritjen më të ndjeshme e shënuan investimet në tregtinë me shumicë, që u dyfishuan në 61 milionë euro, ndonëse nisur nga një bazë e ulët.
- Pozitive ishte dhe ecuria e investimeve në Industrinë përpunuese, me rritje 20% në 53 milionë euro.
- Investimet në "Informacioni dhe komunikacioni", dikur një nga më të mëdhenjtë renditet në fund të listës, me një fluks prej 42 milionë eurosh në 2020-n, që gjithsesi është në rritje pas ndryshimit të pronësisë së T (sot One) dhe investimeve nga

operatorët për rivovimin e teknologjisë.

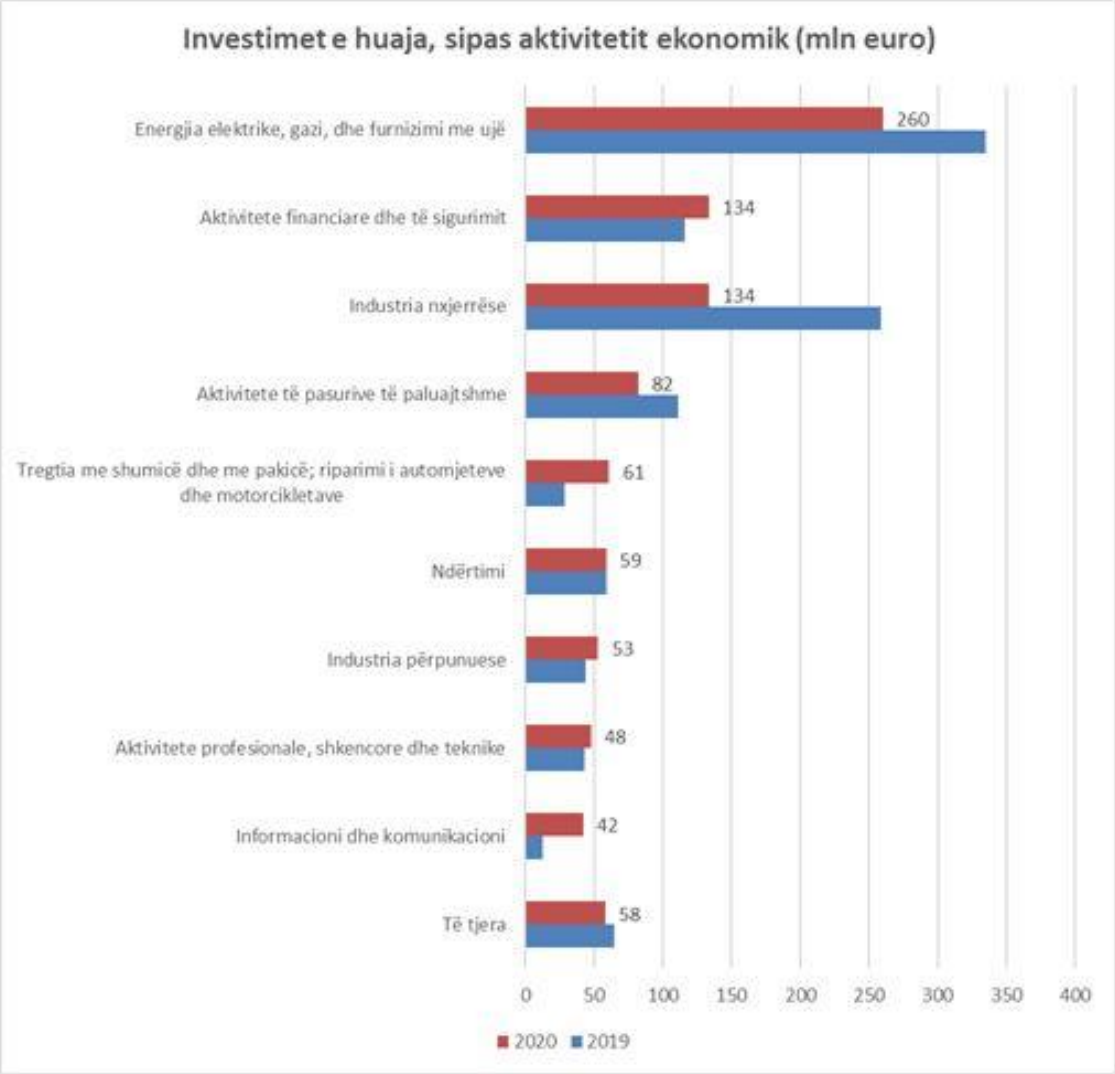

Burimi: BSH

- **Stoku i Investimeve të Huaja Direkte IHD-ve 2012 - 2020, në miliardë Euro**

Viti	*IHD në milliard Euro*
2012	3.9
2013	4,1
2014	4.56
2015	4.98
2016	5.67

2017	6.45
2018	7.45
2019	8.14
2020	8.82
Rritja ekonomike	4.9

Burimi:Banka e Shqipërisë

Stoku i IHD-ve në Shqipëri karakterizohet nga trend rritës, konkretisht nga viti 2012-2020 rritja totale rezulton me plus 4.9 miliardë Euro ose shtesë 126 % më e lartë se stoku në vitin 2012.

Nëse analizojmë ndryshimin e stokut të investimeve të huaja direkte me bazë vjetore, rezulton që ndryshimi më i madh, pra rritja më e lartë vërehet në vitin 2018, përkatësisht 15.5 për qind më e lartë se viti 2017 ose rreth 1 miliardë euro më shumë investime.

Gjithashtu është hulumtuar edhe origjina e investimeve të huaja direkte në Shqipëri sipas vlerave dhe viteve. Zvicra, Holanda dhe Kanadaja janë tre vendet aktualisht me vlerat më të larta të Stokut të Investimeve Direkte. Deri në vitin 2017, fqinji ynë jugor Greqia ishte vendi me më shumë investime. Vendi me stokun më të lartë të IHD-ve, që nga viti 2018 e zë Zvicra. Në fund të vitit 2018 stoku i investimeve të kompanive zvicerane në Shqipëri ishte 1.3 miliardë euro ose 18 për qind e totalit, ndërsa në vitin 2020, stoku i investimeve arriti vlerën 1.66 miliardë euro ose 19 për qind e totalit. Sikurse konstatohet Zvicra ka pasur një rritje shumë të lartë të stokut të IHD-ve, konkretisht është vendi me rritjen më të lartë të vlerës së investimeve, nga viti 2014 deri në fund të vitit 2020, rritja rezulton rreth 1.58 miliardë lekë. Në rastin e Zvicrës, rritja e investimeve të huaja i dedikohet kryesisht investimeve në sektorin energjitik, si gazsjellësit Transadriatik, por edhe investime të tjera si në raifnerinë e Ballshit etj.

Vendi sipas vitit	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Austri	8%	8%	6%	7%	7%	7%	7%
Bullgari	0%	0%	0%	0%	0%	7%	6%
Kanada	16%	14%	13%	14%	13%	14%	13%
Zvicër	2%	2%	10%	14%	18%	18%	19%
Qipro	3%	3%	3%	2%	2%	2%	2%
Gjermani	3%	3%	2%	2%	2%	2%	2%
Francë	2%	2%	2%	3%	4%	4%	4%
Mbretëria e Bashkuar	0%	0%	1%	1%	1%	1%	1%
TurqiZvic	26%	24%	22%	19%	14%	6%	6%
Hungari	0%	0%	0%	0%	0%	1%	1%
Itali	11%	11%	11%	9%	9%	9%	10%
Kosovë	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Ishujt Kajman	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%
Liban	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Maqedonia e Veriut	0%	1%	1%	1%	0%	0%	0%

Hollandë	11%	14%	13%	13%	14%	15%	16%
Turqi	9%	8%	9%	9%	8%	7%	7%
SHBA	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%
Organizata Ndërkombëtare	3%	3%	2%	2%	1%	1%	0%

Burimi:Banka e Shqipërisë

Vendi i dytë me peshën më të lartë të investimeve të huaja në Shqipëri në fund të vitit 2020 rezulton Hollanda e cila përbën 16% të portofolit të IHD-ve në Shqipëri, ose 1.4 miliardë euro. Hollanda ka pasur një rritje të konsiderueshme të investimeve në vendin tonë, përkatësisht nga viti 2014-2020 janë investuar 916 milionë Euro më shumë. Për Hollandën rritja ka ardhur nga kompania e naftës Shell, por edhe si pasojë e faktit se një sërë kompanish Partneritet Publik Privat që veprojnë në Shqipëri janë regjistruar në Holandë. Një tjetër vend investitor me impakt të lartë në ekonominë shqiptare është edhe Kanadaja, e cila përbën 13 % të portofolit të IHD-ve, ose rreth 1.13 miliardë Euro. Që prej vitit 2014-2020 fluksi i investimeve nga Kanadaja në Shqipëri është rritur me 404 milion Euro.

Shumë nga Investimet e tilla rezultojnë të huaja pasi Biznesi që zotëron Kapitalin është i regjistruar në një vend të huaj, por mundësia që zotëruesi final, përfundimtar të jetë po shtetas shqiptar është evident në rastin e shoqërive *shell* apo *guackë* për të cilat nuk publikohet emri i zotëruesit final.

Italia gjithashtu përbën një pjesë të rëndësishmë të investimeve të huaja që ka përfituar Shqipëria ndër vite. Aktualisht 10% e portofolit të IHD-ve zotërohet nga kompani italiane, investimi i të cilave e kalon vlerën 873 milionë euro. Kompanitë italiane kanë rritur investimin

në Shqipëri ndër vitë ,nga viti 2014 deri në fund të vitit 2020 investimet janë rritur me 350 milion euro. Italia dominon në sektorin e Industrisë përpunuese, Energjisë Elektrike, Gazit, Ujit, Ndërtim dhe Shërbimet të tjera.

Shtete të tjera me peshë për sa i përket Investimeve të Huaja Direkte në Shqipëri janë Turqia me 7%, Austria me po 7%, Bullgaria me 6%, Greqia me 6%, Franca me 4%, ndërsa 12 % përbëhet nga vende të tjera, si: Qipro, Gjermani, SHBA, Hungari, Mbretëri e Bashkuar, Slloveni, Luksemburg, Panama, etj.

- **Ligjet për IHD-të**

Ligjet e investimeve të huaja përcaktojnë kushtet në të cilat investimet e huaja direkte (IHD) do të lejohen brenda një shteti. Në varësi të ndërtimit të tij, një ligj për investimet e huaja mund të shërbejë për të promovuar ose dekurajuar IHD-të nga vendet e zhvilluara në vendet në zhvillim. Përpjekjet e Shqipërisë për të përdorur ligjet e investimeve të huaja për të stimuluar IHD-të zbulojnë se ky komb i vogël në zhvillim ka ndërmarrë një eksperiment të guximshëm. Me shpresën e promovimit të IHD -ve, Shqipëria i kushtoi burime të konsiderueshme zhvillimit të ligjit të investimeve të huaja. Zhvillimi dhe evolucioni i ligjit të investimeve të huaja në Shqipëri u bë përmes trajtimit të ligjit të katër çështjeve bazë të Udhëzimeve: pranimi, trajtimi, shpronësimi dhe zgjidhja e mosmarrëveshjeve. Më 4 gusht 1992, Republika e Shqipërisë miratoi Aktin e Investimeve të Huaja të vitit 1992 "(Ligji i vitit 1992), ligji i saj i parë i investimeve të huaja që nga kalimi i tij në sundimin demokratik. Ligji i vitit 1992 përmban njëzet e dy nene që përcaktojnë kuadrin ligjor bazë për IHD -të në Shqipëri. Gjithashtu Shqipëria është përpjekur të krijojë një klimë të përshtatshme për investime duke miratuar ligje te tjera për investimet e huaja direkte , siç është, Ligji për Eksportet, Ligji për Falimentimin, Ligji për Konkurrencën, etj. Për të inkurajuar IHD-të, Shqipëria ka ndërtuar institucione si Agjencia për Promovimin e Investimeve të Huaja (APFI), Agjencia për Promovimin e Eksportit

(AEP), Agjencia për SME -të, etj; dhe ka nënshkruaar dhe zbatuar marrëveshje të tregtisë së lirë me vendet e tjera të rajonit.

Nga këndvështrimi i investitorëve të huaj, zbatimi i suksesshëm i reformave strukturore nga qeveria pritëse është një sinjal pozitiv pasi nënkupton më pak rrezik investimi. Kështu, progresi i reformave strukturore mund të jetë një shtysë për flukse të forta investimesh të huaja dhe mund të gjenerojë përfitime reale (përtej të qenit thjesht një sinjal) për investitorët e huaj duke ndikuar në parametrat kyç mbi të cilët merret vendimi për të investuar në një vend të huaj.

Konkluzione

- Investimet e huaja direkte për shkak të efekteve që sjellin, përfaqësojnë një segment shumë të rëndësishëm të aktivitetit ekonomik të një vendi, kështu çështja e IHD-ve është me shumë rëndësi si në tërë kontekstin global ashtu edhe në vendin tone;
- Ekziston një marrëdhënie pozitive midis IHD-ve dhe rritjes ekonomike duke qenë se investimet e huaja direkte rrisin investimet e kufizuara vendase dhe sigurojne kapital thelbësor;
- Një rritje e investimeve të huaja direkte siguron një zhvillim social dhe ekonomik në të ardhmen, dhe investimet e huaja direkte janë një faktor kyç drejt përparimit të Shqipërisë;
- Duke pasur parasysh se Shqipëria është një vend në zhvillim atëhere mund të konkludojmë se efektet e IHD-ve mbi ekonominë tonë kanë një efekt pozitiv pasi mund të përdoren si një levë e fuqishme zhvillimi për vendin duke kontribuar përmes përmirësimit të kapitalit në vend, rritjes se produktivitetit, krijimit të vendeve të punës, futjes së teknologjive të reja.
- Shqipëria gëzon mundësi të mëdha për tërheqjen e IHD-ve në sektorë të ndryshëm (si në industrinë përpunuese, agropërpunuese, bujqësi, turizëm dhe shërbime të tjera). Megjithatë, ajo renditet ndër vendet me tërheqjen më të ulët të kapitalit të huaj brenda rajonit, duke regjistruar nivele shumë më të ulëta të IHD-ve, sesa mundësitë e saj reale. Investimet e huaja gjatë këtyre viteve kanë ardhur kryesisht si rezultat i privatizimit të ndërmarrjeve të vogla, të mesme dhe të mëdha shtetërore, me përqendrim më të madh në industritë e punës.
- Sfidat në Shqipëri për tërheqjen e IHD-ve janë jo te pakta, por aty ku ka sfida ka dhe oportunitete!

Rekomandime

- ✓ Tërheqja e IHD-ve, rritja e konkurrueshmërisë dhe përmirësimi i kushteve të tregut së kompanive vendore janë faktorë të rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të qëndrueshëm në Shqipëri. Klima e të bërit biznes, sundimi i ligjit, stabiliteti ekonomik dhe politik duhet të përmirësohen. Stabiliteti ekonomik është njëri ndër përcaktuesit kryesor për vendosjen e vendit për investime;
- ✓ Autoritetet shqiptare duhet të bëjnë përpjekjet e tyre për përmirësimin e mjedisit të biznesit, me qëllim rritjen e flukseve hyrëse të IHD-ve. Një nga masat më të rëndësishme që mund të ndërmerret nga qeveria për nxitjen e investimeve të huaja, është heqja e barrierave që lidhen me IHD-të në mënyrë që të përmirësohet tërheqja e investimeve në Shqipëri dhe perceptimi i saj nga investitorët e huaj;
- ✓ Nevojiten reforma të mëtejshme në zbatimin e legjislacionit, mbledhjes së taksave dhe uljen e burokracisë pasi investitorët kërkojnë përqindje të ulët të taksave, shërbime publike efikase, stabilitet ekonomik dhe politik dhe infrastrukturë më të mire;
- ✓ Zvogëlimi i përmasave të ekonomisë informale do të ndihmonte jo vetëm në përmirësimin e ekonomisë në aspektin makroekonomik, por gjithashtu do të eliminonte pengesën më të madhe të biznesit të ligjshëm, që është konkurrenca e pandershme;
- ✓ Qeveria Shqiptare mund të inkurajojë zhvillimin e zonave të veçanta gjeografike brenda vendit, të cilat përfaqësojnë zona me mundësi të mëdha investimi në vend, duke u përpjekur ta bëjë të gjithë vendin më tërheqës. Zona të tilla janë ato industriale ose turistike (si për shembull, zonat bregdetare). Zhvillimi i këtyre zonave mund të kërkojë investime dhe burime të mëdha, megjithatë fillimisht mund të ndërmerren projekte pilote, të cilat mund të vihen në zbatim në plan më të gjerë pas funksionimit të tyre;
- ✓ Të hartohen strategji për hartimin e planprojekteve madhore dhe sa më tërheqëse për investitorët e huaj;

Referencat

Naanwaab, Cephas, and Malick Diarrassouba. "ECONOMIC FREEDOM, HUMAN CAPITAL, AND FOREIGN DIRECT INVESTMENT." The Journal of Developing Areas, vol. 50, no. 1, College of Business, Tennessee State University, 2016, pp. 407–24, http://www.jstor.org/stable/24737356.

https://www.researchgate.net/publication/332414817_Investimet_e_Huaja_Direkte_ne_Shqiperi_Sa_ndikohen_nga_faktoret_e_brendshem

FRANCIS, S. (2010). Foreign Direct Investment Concepts: Implications for Negotiations. *Economic and Political Weekly*, *45*(22), 31–36. http://www.jstor.org/stable/27807076

FRANCIS, SMITHA. "Foreign Direct Investment Concepts: Implications for Negotiations." *Economic and Political Weekly*, vol. 45, no. 22, Economic and Political Weekly, 2010, pp. 31–36, http://www.jstor.org/stable/27807076.

https://www.financa.gov.al/legjislacioni-tatimor-2/

Sayek, S. (2009). Foreign Direct Investment and Inflation. *Southern Economic Journal*, *76*(2), 419–443. http://www.jstor.org/stable/2775147

https://www.tatime.gov.al/d/8/45/0/1498/njoftim-per-pagen-minimale-dhe-maksimale-nga-periudha-janar-2021

McCloud, N., & Kumbhakar, S. C. (2012). Institutions, foreign direct investment and growth: a hierarchical Bayesian approach. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (Statistics in Society)*, *175*(1), 83–105. http://www.jstor.org/stable/4140970

CAMPOS, NAURO F., and YUKO KINOSHITA. "Structural Reforms, Financial Liberalization, and Foreign Direct Investment." *IMF Staff Papers* 57, no. 2 (2010): 326–65. http://www.jstor.org/stable/25681049.

https://knowledgecenter.ubt-uni.net/cgi/viewcontent.cgi?article=2532&context=etd

Drabek, Zdenek, and Warren Payne. "The Impact of Transparency on Foreign Direct Investment." *Journal of Economic Integration*, vol. 17, no. 4, Center for Economic Integration, Sejong University, 2002, pp. 777–810, http://www.jstor.org/stable/23000835.

Nakuçi, Venetike, and Kiço Zizo. “Foreign Direct Investment (FDI) - the Promoter of Growth in the Albanian Economy.” *SEER: Journal for Labour and Social Affairs in Eastern Europe* 9, no. 1 (2006): 97–108. http://www.jstor.org/stable/43293148.

https://documents1.worldbank.org/curated/en/875211468210287774/pdf/541880CAS0ALBA10Box353801B01PUBLIC1.pdf

ANIH, (2004), An Investor’s Guide to Albania, Albania: Albanian Foreign Investment Promotion Agency

https://www.bankofalbania.org/Statistikat/Statistikat_e_Sektorit_te_Jashtem/Investimet_e_huaja_direkte/Pozicioni_i_investimeve_te_huaja_direkte.html?evb=agregate&evn=agregate_parent_sel&Cgroups=27

https://www.adisa.gov.al/biznes-i-ri/

Carlson, S. N. (1995). Foreign Investment Laws and Foreign Direct Investment in Developing Countries: Albania’s Experiment. *The International Lawyer*, *29*(3), 577–598. http://www.jstor.org/stable/40707232

Trajko Slaveski, & Pece Nedanovski. (2002). Foreign Direct Investment in the Balkans: The Case of Albania, FYROM, and Bulgaria. *Eastern European Economics*, *40*(4), 83–99. http://www.jstor.org/stable/4380306

de Mello Jr., L. (1997). Foreign direct investment in developing countries and growth: A selective survey. The Journal of Development Studies

Lee, Minsoo, and MoonJoong Tcha. “The Color of Money: The Effects of Foreign Direct Investment on Economic Growth in Transition Economies.” *Review of World Economics / Weltwirtschaftliches Archiv* 140, no. 2 (2004): 211–29. http://www.jstor.org/stable/40441007.

CAMPOS, NAURO F., and YUKO KINOSHITA. “Structural Reforms, Financial Liberalization, and Foreign Direct Investment.” *IMF Staff Papers* 57, no. 2 (2010): 326–65. http://www.jstor.org/stable/25681049.

http://www.instat.gov.al/kapitulli/arsimi-dhe-punësimi/forca-e-punës-sipas-aktivitetit/

Bandyopadhyay, Subhayu, Todd Sandler, and Javed Younas. "Foreign Direct Investment, Aid, and Terrorism." *Oxford Economic Papers* 66, no. 1 (2014): 25–50. http://www.jstor.org/stable/43772853.

https://www.bankofalbania.org/Statistikat/Statistikat_e_Sektorit_te_Jashtem/Investimet_e_huaja_direkte/

Angelopoulou, Anastasia, and Panagiotis Liargovas. "Foreign Direct Investment and Growth : EU, EMU and Transition Economies." *Journal of Economic Integration* 29, no. 3 (2014): 470–95. http://www.jstor.org/stable/43150565.

FRANCIS, S. (2010). Foreign Direct Investment Concepts: Implications for Negotiations. *Economic and Political Weekly*, *45*(22), 31–36. http://www.jstor.org/stable/27807076

Blanton, Robert G., and Shannon L. Blanton. "Rights, Institutions, and Foreign Direct Investment: An Empirical Assessment." *Foreign Policy Analysis* 8, no. 4 (2012): 431–51. http://www.jstor.org/stable/24910798.

Germaschewski, Yin. "Getting Help from Abroad: The Macro-Economics of Foreign Direct Investment in Infrastructure in Low-Income Countries." *The Canadian Journal of Economics / Revue Canadienne d'Economique*, vol. 49, no. 4, [Wiley, Canadian Economics Association], 2016, pp. 1502–35, http://www.jstor.org/stable/24915787.

https://www.bankofalbania.org/rc/doc/Analize_krahasuese_e_sistemeve_te_taksave_ne_disa_vende_te_rajonit_1789_1_6318.pdf

Bhandari, Bornali. "Effect of Inward Foreign Direct Investment on Income Inequality in Transition Countries." *Journal of Economic Integration* 22, no. 4 (2007): 888–928. http://www.jstor.org/stable/23000922.

https://www.aida.gov.al/sq/biznes-ne-shqiperi/investime-te-huaja-direkte

Jensen, Camilla. "Foreign Direct Investment and Economic Transition: Panacea or Pain Killer?" *Europe-Asia Studies*, vol. 58, no. 6, [Taylor & Francis, Ltd., University of Glasgow], 2006, pp. 881–902, http://www.jstor.org/stable/20451266.